

Předsednictví České republiky v Radě Evropské unie je za dveřmi

Ladislav Miko, Jan Plesník

Nature conservation has no final deadline.

Edward Wilson (1929–2021)

Dnem 1. července 2022 se Česká republika již podruhé ujme předsednictví v Radě Evropské unie. Protože části veřejnosti utkvěl v paměti z prvního pololetí roku 2009 ponejvíce okřídlený slogan „Evropě to osladíme“, provokující plastika Davida Černého Entropa nebo

hodinová mzda zvukařů legendární firmy ProMoPro směle konkurující gáži nejlepších světových fotbalistů, připomeňme, že ČR nebude předsedat EU, jak se stále ještě občas traduje, ale její Radě.

Rada EU sídlí v Bruselu v budově Justa Lipsia a novější Europě (na snímku vzadu). Foto Jan Plesník

Rada Evropské unie se nejen radí

Na rozdíl od mnohem známější Evropské komise (EK) nebo Evropského parlamentu (EP) Rada EU zastupuje zájmy členských států EU a zůstává hlavním rozhodovacím orgánem Unie. Skládá se proto z ministrů vlád jednotlivých členských států. Kteří ministři se účastní určitého jednání Rady, záleží na jeho tématu: celkem pracuje deset rad různého složení. Radu ministrů životního prostředí tak tvoří členové vlád všech 27 členských států, zodpovědní za uvedený resort. Každý půlrok se v předsednictví Radě EU střídají jednotlivé členské státy EU podle předem stanoveného klíče, který bere v úvahu nejen jejich rozlohu a hospodářskou výkonnost, ale i zeměpisnou polohu. Rada EU bývá často zaměňována s Radou Evropy (RE). RE přitom není institucí EU, ale zcela nezávislou mezinárodní organizací, od roku 1949 sdružující státy našeho kontinentu a působící zejména v oblasti lidských práv, podpory parlamentní demokracie a sociálních otázek. Byla založena v roce 1949, sídlí ve francouzském Štrasburku a od počátku šedesátých let se věnuje také problematice péče o životní prostředí.

Činnost Rady EU podporuje více než 250 pracovních skupin, zabývajících se rozmanitými, často specifickými otázkami, souvisejícími s fungováním Unie. Předsedající členský stát

Na jednáních podskupiny WPIE pro biodiverzitu konaných obvykle v Bruselu se mj. vyjednávají společná stanoviska Evropské unie k aktuálním otázkám. Foto Jan Plesník

Evropská komise má v červnu 2022 představit právně závazné kvantitativní cíle v ekologické obnově pro jednotlivé členské státy EU. Místo napřímeného koryta potoka Říčanky byl v krajinném parku Litoznice v Praze 10 obnoven meandrující potok s podmáčenými loukami a řadou tůní. Foto Jan Plesník

přítom neřídí jen zmiňované Rady ministrů, ale i všechny pracovní skupiny, připravující pro jednání ministrů nezbytné podklady. A co je neméně důležité, kromě toho zastupuje EU při všech mezinárodních jednáních. Snaží se proto při probírání jednotlivých otázek dosáhnout stanoviska, s nímž souhlasí všechny členské státy a které tak skutečně představuje postoj EU jako celku. Po schválení jednotného názoru Radou se ho snaží předsednická země vyjednáváním s ostatními státy z dalších částí světa prosadit na příslušných zasedáních, zejména v rámci mezinárodních mnohostranných úmluv či institucí Organizace spojených národů.

Z výše uvedených důvodů vznikla Pracovní skupina Rady EU pro mezinárodní otázky životního prostředí (*Working Party for International Environmental Issues, WPIE*), jejichž pravidelných jednání se zúčastňují zástupci všech členských států a také Evropské komise. Protože problematika životního prostředí zůstává značně široká a WPIE se navíc věnuje také otázkám souvisejícím s probíhajícími a očekávanými změnami podnebí, ustavily se v jejím rámci podskupiny zaměřené na konkrétní environmentální témata, jako jsou kupř. chemické látky, globální udržitelný rozvoj nebo nakládání s odpady. Ochrana přírody se bezprostředně zabývá tři podskupiny, řešící problematiku biodiverzity, CITES a pro čtenáře možná trochu překvapivě také velrybářství.

Priority České republiky

Není žádným tajemstvím, že činnost všech institucí EU na konci února 2022 významně ovlivnilo napadení Ukrajiny Ruskou federací. Proto zatímní představa pěti hlavních politických priorit předsednictví ČR zahrnuje zvládnutí uprchlické krize a poválečnou obnovu Ukrajiny, energetickou bezpečnost, posilování obranných kapacit EU, strategickou odolnost unijní ekonomiky a odolnost demokratických institucí. V definitivní podobě chce vláda ČR priority představit stejně jako logo až těsně před předsednictvím.

Pokud jde o životní prostředí, hodlá Česká republika věnovat zvýšenou pozornost opatřením reagujícím na změny podnebí, oběhovému hospodářství a ochraně půdy (jako hmoty – složky životního prostředí). Mezi upřednostňovaná témata se řadí i ochrana biodiverzity a obnova ekosystémů, zejména naplňování značně komplexní a ambiciózní

Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030 „Navrácení přírody do našeho života“ (cf. EC 2020, Pešout 2020). Stranou zájmu nezůstane ani nejzávažnější problém životního prostředí nejen v ČR – znečištění ovzduší a jeho nepopíratelný dopad na lidské zdraví. Jako o zvláštním vkladu českého předsednictví se uvažuje i o diskusi v rámci EU o světelném znečištění.

Globální péče o biodiverzitu nesnese odklad

Opatření proti šíření nemoci covid-19 se nemohla nedotknout mezinárodní spolupráce v ochraně biodiverzity. Ne všechna jednání, jež měla proběhnout od února 2020, se mohla uskutečnit prostřednictvím internetu, a to nejen vzhledem ke značnému počtu předpokládaných účastníků, ale i rozdílné kvalitě připojení k světové počítačové síti v různých částech naší planety. Proto musely být některé akce v této oblasti odloženy a v době, kdy píšeme tyto řádky, se předpokládá, že spadnou do druhého pololetí letošního roku.

Snad nejvíce se uvedená skutečnost podepsala na bezesporu nejvýznamnější mezinárodní mnohostranné úmluvě zabývající se péčí o přírodní a krajinné dědictví – Úmluvě o biologické rozmanitosti (CBD). Zasedání konference smluvních stran (COP) přijímající klíčová rozhodnutí o směřování uvedené normy mezinárodního práva se naposledy sešlo v listopadu 2018 v egyptském Šarm aš-Šajchu (Mach & Plesník 2019). Další bylo svoláno na říjen 2020 do čínského Kchun-mingu, ale muselo být opakovaně právě z důvodů syndemie virózy covid-19 přesunuto na pozdější termín. První část 15. zasedání COP CBD včetně jednání na vysoké úrovni proto proběhla virtuálně v říjnu 2021. Nicméně větší část otázek, které má vyřešit nebo se alespoň o to pokusit, zůstává i nadále otevřená. Téměř všechny státy trvají důsledně na tom, aby se zasedání CBD uskutečnilo za přítomnosti delegátů na místě, nikoli prostřednictvím počítačové obrazovky.

V polovině května 2022 potvrdili představitelé čínské vlády, že v uvažovaném termínu 29. srpna – 10. září 2022 nejsou z důvodu zavedených opatření proti šíření nemoci covid-19 zmiňovanou významnou globální akci v Kchun-mingu schopni zorganizovat. Řada zemí s jejím již pátým odložením, tentokrát do doby, kdy pandemie zmiňované virózy v Číně

Palác Berlaymont, označovaný jako ústředí Evropské komise, vyrostl naproti budovám Rady EU a dostal se i do loga Komise. Foto Jan Plesník

Jak Strategie EU v oblasti biodiverzity, tak připravovaný Strategický plán Úmluvy o biologické rozmanitosti věnují velkou pozornost chráněným územím včetně přeshraničních. Největší evropský mokřad – deltu Dunaje – chrání od roku 1998 rumunsko-ukrajinská biosférická rezervace UNESCO: hostí nejpočetnější evropskou populaci pelikána bílého (*Pelecanus onocrotalus*). Foto Jan Plesník

Rozlehlou vstupní halu sídla Rady EU zdobí logo předsednictva daného členského státu, v tomto případě Slovenska. Foto Jan Plesník

odezní, ale nesouhlasí. Proto se hledá místo, kde by CBD-COP-15 ve stejném termínu nebo co nejdříve po něm mohlo proběhnout, a jasno by mělo být do konce června 2022. Otázkou zůstává, zda se Čína bude chtít pořádat druhou část COP-CBD-15 vzdát, a pokud ano, jestli se narychlo najde jiný ochotný hostitel, což musí – alespoň formálně – určitá země, nikoli instituce OSN.

Za téměř čtyři roky, které uplynuly od posledního vrcholného setkání CBD, aktuální a věrohodné údaje potvrdily, že biologická rozmanitost na všech jejích základních úrovních (geny, druhy, ekosystémy) na tom není z celosvětového pohledu zrovna dobře a že její změny ohrožují kvalitu lidského života a představu udržitelného rozvoje (IPBES 2019, UN Environment 2019, SCBD 2020, UNEP 2021, český přehled Plesník 2019a, 2019b, 2021). Rovněž soudobé biotechnologické postupy jdou dopředu mílovými kroky, přičemž podle některých názorů se nevěnuje odpovídající pozornost jejich možnému riziku včetně důsledků dopadů na životní prostředí. Současně s 15. zasedáním konference smluvních stran CBD se mají sejít i delegáti zemí, které na sebe převzaly závazky obou protokolů

CBD – Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti a Nagojského protokolu o přístupu ke genetickým zdrojům a spravedlivém a rovnocenném sdílení přínosů plynoucích z jejich využívání. Proto bývají dva týdny jednání, jež se možná uskuteční ještě do konce roku 2022, někdy označovány souborně jako Konference OSN o biodiverzitě.

Uvedená míra neurčitosti přípravu předsednictví ČR v Radě EU pochopitelně neulehčuje, spíše naopak. Pokud by se 15. zasedání konference smluvních stran CBD ještě do konce roku 2022 skutečně sešla, kladlo by to na zemi předsedající Radě EU mimořádné nároky, navíc umocněné skutečností, že se na něm musí dohodnout globální rámec ochrany biodiverzity pro období 2020–2030. Strategický plán CBD do roku 2030 má obsahovat odsouhlasené celosvětové priority, pokud možno jednoznačné kvantitativní cíle a co nejobektivnější způsoby vyhodnocování jejich plnění. Přestože 13.–29. března 2022 proběhla v Ženevě složitá přípravná jednání, v současnosti stále existují významné názorové neshody mj. v případě všech 21 navrhovaných cílů uvažovaného strategického rámce. Přitom před CBD-COP-15 se

uskuteční o Strategickém plánu už pouze jediné jednání, konkrétně 21.–26. června 2022 v sídle Programu OSN pro životní prostředí (UNEP) v keňském Nairobi. Připomeňme, že na odsouhlasení globálního rámce ochrany biodiverzity do roku 2030 čekají kromě vlád a jejich institucí i další mezinárodní mnohostranné úmluvy, mezinárodní mezivládní organizace a v neposlední řadě také občanský sektor.

Hodně hustý program

Výčet akcí, během nichž bude postoj EU koordinovat a prosazovat Česká republika, začíná Mezivládní platformou pro biodiverzitu a ekosystémové služby (IPBES), která se ke každoročnímu jednání sejde v Bonnu hned začátkem července. V září bude Budapešť hostit 8. zasedání smluvních stran Dohody o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků (AEWA). Ve slovinském přístavním městě Portorož 13.–21. říj budou jednat delegáti 68. zasedání Mezinárodní velrybářské komise (IWC), zatímco do čínského Wu-chanu (sic!) zamíří účastníci 14. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o mokřadech majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva (Ramsarské úmluvy), zatím plánovaného na 21.–29. listopad. O 19. zasedání konference smluvních stran Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů (CITES) v Panama City v listopadu 2022 jsme již nedávno psali (Plesník *et al.* 2022). Již tradičně se na přelomu listopadu a prosince uskuteční v sídle zmiňované Rady Evropy ve Štrasburku v pořadí již 42. zasedání Stálého výboru Úmluvy o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (Bernské úmluvy).

Naopak 29.–30. září přivítáme v Praze ředitele v oblasti ochrany přírody z členských států EU a Evropské komise, kdy kolegům mj. kromě vlastního jednání představíme ukázky péče o přírodní a krajinné dědictví v ČR.

Se štítem

Ne zcela standardní podmínky představují pro předsednictví České republiky v Radě EU bez nadsázky skutečnou výzvu, a to v žádném případě nemyslíme jako vyčpělou frázi. Věříme, že se jí v oblasti mezinárodní agendy související s biologickou rozmanitostí zhostíme stejně jako v roce 2009 se ctí. ■

Seznam literatury najdete na www.casopis.ochranaprirody.cz